

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח):

הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

חציצה בטבילת כלים - מקורות והערות

א. אופן הטבילה

טבילת כלים דינה ככל טבילה לטהרה - הטבילה צריכה להיות במי מקווה שיש בהם ארבעים סאה, ואסור שתהיה חציצה בין המים לכלי. בשביל שלא תהיה חציצה בין המים לכלי, אין להחזיקו בכוח אלא ברפיון¹. אם יש חשש שהכלי ייפול וישבר ניתן להחזיק את הכלי בחוזקה בתנאי שירטיב את היד האוחזת בכלי. לדעת הרמ"א יש להרטיבה במים שבמקווה, אך לדעת הטי"ז ניתן להרטיבה בכל מים².

ב. טבילת כלי עם מדבקה

בכלים רבים מודבקות תוויות עם שם החברה המייצרת או מחיר הכלי. מאחר וכבר למדנו שאסור שתהיה חציצה בין מי המקווה לכלי, מובן שקודם הטבילה יש להסיר תוויות אלו ולנקות את הכלי מהדבק. תוויות שמכסות רק מיעוט מהכלי והדרך היא לא להקפיד על הימצאותם שם, כגון מדבקה לסימון כלי חלבי ובשרי, אינן חוצצות, אך לכתחילה יש להסירן. מדבקות שדרך העולם להקפיד עליהם, כגון מדבקה של מחיר אפילו בצד התחתון של הכלי, חוצצות, אפילו אם בעל הכלי אינו מקפיד. על מנת להתיר צריך שהבעלים לא יקפיד ושכך היא דרך העולם³.

מקורות והערות

1. כבר למדנו שהתורה הקישה את דין טבילת כלים לטבילת נדה. שכתוב בטבילת כלים "אך במי נדה יתחטא" ודרשו חז"ל "מים שהנדה טובלת בהם" והם ארבעים סאה (ע"ז עה ב וב"י ריש סי' קכ). לכן גם לעניין חציצה דין טבילת כלים כטבילת נדה. ואכן במשנה במסכת מקואות (פ"ח מ"ה) למדנו "האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין ואם הדיח את ידו במים טהורים רבי שמעון אומר ירפה כדי שיבואו בהם מים". ופירש הר"ש שהכלים טמאים "כאילו לא הוטבלו, דלא באו מים למקום אחיזתו". והפתרון שנתנה המשנה להדיח את הידיים במים טהורים, הוא דווקא לפני האחיזה בכלי וזה מועיל "לפי שמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה ואין כאן חציצה". ובפתרון שכתב רבי שמעון להרפות את האחיזה הביא הב"י (יו"ד סי' קצח) מחלוקת בין הרמב"ם לרשב"א. לדעת הרמב"ם (הל' מקואות פ"ב הי"א) פתרון זה לא נפסק להלכה, אדרבא, העושה כך לא עלתה לו טבילה, גזירה שמא לא ירפה ידיו. אך לדעת הרשב"א הטבילה מועילה באופן זה. להלכה פסק השו"ע (סי' קכ סע' ב) "צריך שיהא הכלי רפוי בידו בשעת טבילה", כלומר כדעת הרשב"א.

הש"ך (ס"ק ו) תמה על השו"ע שפסק כך בשתיקה בלי להזכיר שיש חולקים לפי שלא רק הרמב"ם חולק, אלא גם הרמב"ן והרא"ה ז"ל, "צ"ע שהב"י והאחרונים לא הביאו שום מחלוקת בזה והרמב"ם פרק ב' מהלכות מקואות דין י"א כתב האוחז באדם וכלים ומטבילין הרי הן בטומאתן ואף על פי שרפה ידיו גזירה שמא לא ירפה עכ"ל ומביאו רבינו ירוחם נכ"ו ריש ח"ה במסקנא וכו"כ הרשב"א בסוף תה"א בשם הרמב"ם וכן דעת הרא"ה בב"ה שם וגם הב"ח פסק לקמן סי' קצ"ח ס"כ גבי טבילת אדם דאפילו רפוי לא עלתה לו טבילה ובסוף פ"ח מהל' מקואות תנן בהדיא אדם וכלים בהדי הדדי ע"ש וצ"ע". ומשמע שסובר להלכה כמותם ושיש להחמיר בזה.

הפתחי תשובה (ס"ק ה) הביא תירוץ מהתפארת למשה על קושיית הש"ך. בטבילה שבלעדיה יש איסור גמור, כגון טבילת אשה, שאם הטבילה לא הייתה כהוגן יש בביאה אסור כרת, או טבילת כלי מטומאה לטהרה שאם הטבילה לא הייתה כהוגן ויתן בכלי מאכל טהור, יטמא המאכל, יש לגזור. אך בטבילת כלים אין הדין כך, שהרי אפילו אם ישתמש בכלי בלי טבילה לא יאכל איסור, שהרי פסק רמ"א (סע' טז) "ואם עבר והשתמש בכלי בלא טבילה לא נאסר מה שנשתמש בו ויטבלנו עוד".

2. כבר ראינו לעיל את מקור הדין במשנה, בו מפורש להתיר אחיזה בכח בכלי באם הידיים רטובות. אלא שנחלקו בזה רמ"א והט"ז. רמ"א התיר רק באופן בו "לחלח ידיו במי מקוה" אבל במים אחרים-תלושים, לא.

הט"ז (ס"ק ג) חלק. לשיטתו שורש ההיתר ללחלח את היד במים הוא שכשיש משקה טופח על היד הוא מתחבר למים שבמקוה ועל ידי זה המים שמקוה נוגעים בכל הכלי. לכן לא חייבים דווקא מי מקוה אלא כל מים מועילים לזה. שיסוד ההיתר הוא 'השקה'.

3. כתב הב"י (סי' קכ) "כתוב בהגהות אשירי (שם) סכין צריך להעביר חלודה ואם הטביל כן לא עלתה לו טבילה ובסמ"ג (לאוין קמח) כתב מורי דבספרי תניא המטביל סכין צריך להעביר חלודה וטעמא אומר ר"י משום חציצה ובמקפיד עליה. וכתב הכל בו בסימן פו ז"ל כתב ה"ר שמשון ז"ל אותם כלי מתכות שהעלו חלודה ואין יכולין להעביר החלודה על ידי שפשוף ועל ידי גחלים שלא ישאר מעט הוה ליה מיעוטו שאינו מקפיד ואינו חוצץ בטבילה עד כאן. עוד תנן בפ"ט דמסכת מקואות (מ"ב) לא יטבול את הקומקומוס בפחמין אלא אם כן שפשף ופירש הרמב"ם (שם) קומקומוס הוא כלי שמחממין בו חמין ופעמים כשיש בו מים מכבין בו פחמין וקאמר שצריך שישפשף הפחמין שבתוכו ויסלקם ממקום למקום שלא ידבק זה בזה ויחוצו וכתב שם הרא"ש (בפירושו שם) וכך מסתבר דלא קאי אשחרות הנדבק בקומקומוס מבחוץ שאין אדם מקפיד עליו ודרכו בכך וחשוב כדופן הכלי ואפילו בכלו אינו חוצץ עכ"ל".

מכלל הדברים אנו למדים שכל חציצה שאדם מקפיד עליה אפילו אם היא מיעוט מהכלי, או שאינו מקפיד עליה והיא רוב הכלי, חייב להסירה לפני הטבילה.

ואכן פסק השו"ע (סע' יג) "צריך להעביר החלודה קודם טבילה; ואם לא העביר, אם מקפיד עליו, חוצץ. ואם שפסף ונתן בגחלים ונשאר עדיין מעט של חלודה שלא יכול לעבור על ידי כך, הוי מיעוט שאינו מקפיד עליו, ואינו חוצץ".

וכתב הערוך השלחן (סי' רב סע' ג) "ואין לשאול הא חציצה בקפידא תליא מילתא כדאיתא בגמ' בכמה מקומות דבר המקפיד עליו חוצץ אם כן ליחזי האי גברא אם מקפיד על זה חוצץ ואם אינו מקפיד אינו חוצץ דאינו כן דכבר בארנו בסי' קצ"ח דכל שדרך העולם להקפיד אף על גב שהוא אינו מקפיד חוצץ ע"ש וכן להיפך אם הוא מקפיד חוצץ אף ע"ג שרובא דעלמא אינם מקפידים ונתבאר שם דמן התורה אין חציצה רק ברובו ומקפיד ורבנן גזרו על רובו אף שאינו מקפיד ועל מיעוטו המקפיד ע"ש וכן הדין בכלים ולכן כל דבר שדרך להקפיד עליו חוצץ ואם לאו אינו חוצץ אא"כ היה חופה את רובו".

כלומר ההקפדה נקבעת גם לפי האדם וגם לפי הסביבה. על מנת שהחוצץ יוגדר כדבר שאין מקפידים עליו צריך שגם בעל הכלי וגם רוב העולם לא יקפידו על חציצה כזו.

אמנם באיסור והיתר הארוך (כלל נח סי' צג) כתב על ההיתר במיעוט שאינו מקפיד עליו "והיינו אפילו לכתחילה היכא דאי אפשר להעבירו אבל היכא דאפשר יזהר אפילו במיעוט". כלומר לכתחילה יש להסיר כל חציצה שהיא.